

Универзитет у Београду
Факултет политичких наука
Политиколошко одељење

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду усвојеној на седници одржаној 26.12.2019. године, именована је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације кандидата Зорана Милосављевића под насловом ИМИГРАЦИОНЕ ПОЛИТИКЕ У ЕУ – ИЗМЕЂУ ЛИБЕРАЛНОГ И РЕСТРИКТИВНОГ КОНЦЕПТА, у саставу: проф. др Милан Јовановић, Факултет политичких наука Универзитета у Београду, проф. др Драгана Митровић Факултет политичких наука Универзитета у Београду, др Владан Станковић виши научни сарадник са Института за политичке студије у Београду.

Комисија је прегледала и оценила подобност наведене докторске дисертације за јавну одбрану и сходно томе Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду подноси:

ИЗВЕШТАЈ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

1.1. Основни подаци о кандидату

Зоран Милосављевић је рођен 11. новембра 1977. године у Крушевцу, СФРЈ. Основну школу завршио је у Трстенику. Средњу школу завршио је на Nordonia High School, Cleveland, Ohio/ USA. Капитен кошаркашког тима Nordonia Knights и освајач неколико првенстава у Greater Cleveland Conference, као и атлетски победник у скоку у даљ и штафети 4x400м. Факултет политичких наука завршио је на Универзитету у Монтани (Montana University, Missoula). Био је корисник америчке кошаркашке

стипендије у NCAA division I и део шампионског тима Montana Grizzlies у Big Sky Conference Men's Basketball за 1999/2000.годину. Године 2000. позван је у US Basketball Academy, Uginе (Oregon), и предложен за NBA Draft 2000.

Наставља постдипломски програм на Факултету политичких наука у Београду, на Специјалистичким студијама из контратероризма и организованог криминала и стиче академско звање специјалисте за контратероризам и организовани криминал (дипломирао 6. јула 2006. године). Специјалистички рад насловљава са: "Превенција тероризма". Крајем 2005. године Дипломатска академија Министарства спољних послова Србије и Црне Горе у сарадњи са Департманом OSCE-а у Београду, додељује му диплому о положеном семинару на тему: "Савремени тероризам и антитероризам". Од 2005. године запослен је у Институту за политичке студије у Београду у звању истраживач-приправник. Успешно је завршио курс 2006. године у Министарству спољних послова са семинаром на тему: "Сузбијање тероризма и заштита људских права". Завршио је мастер студије 2009. године на тему: "Улога глобалних светских заједница у очувању светског мира" на Факултету политичких наука у Београду. Уписује докторске студије 2010. године на Факултету политичких наука на катедри за политикологију. Током докторских студија успешно је положио највишим оценама предмете из: Политичког насиља, Савременог тероризма, Организованог криминала и Нелегалне редукције политичке моћи. Изабран је од 26.04.2012. године. у истраживачко звање истраживач-сарадник. Тренутно је у звању истраживач-сарадник на Институту за политичке студије у Београду. У послу којим се бави истражује политичке феномене: корупције, имиграционе политике, реформе безбедносног система, међународне односе, међународну безбедност и међународне послове као и неконфликтно решавање политичких спорова.

Као акредитовани представник АНЕА (*American Higher Education Alliance*) за Југоисточну Европу кандидат је учествовао у програмима едукације, обуке и слања студената на програме размене „Work and Travel“, „Internship“ у САД. Кроз ове активности кандидат је пружио и практични допринос интеграцији студената у америчко друштво у програмима учења језика, заснивања првог радног односа за време трајања студија у летњем периоду, као и размене култура САД и земаља бивше Југославије.

Учесник је Међународне научне конференције 2016. године: *Савремене миграције и друштвени развој – интердисциплинарна перспектива*.

Течно говори енглески језик, служи се руским и француским. Живи и ради у Београду.

1.2. Подаци о стручним радовима

1. Zoran Milosavljević. „Imigracione politike EU – od slobode kretanja do zaštitnih mera“. *Evropsko zakonodavstvo*. Vol. 54, N° 15/2015. Institut za međunarodnu politiku i privredu. Beograd, 2015, str. 272-290.
2. Зоран Милосављевић, Владан Станковић. „Економски чиниоци миграција“. Тематски зборник: *Савремене миграције и друштвени развој – интердисциплинарна перспектива*. Српско социолошко друштво, Београд; Институт друштвених наука, Београд; Универзитет у Београду, Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду. Београд, 2018, стр. 203-2014.
3. Зоран Миклосављевић. „Економске детерминанте миграција у Европску унију“. *Европско законодавство*. Vol. 66, Институт за међународну политику и привреду. Београд, 2018, стр. 248-262.
4. Зоран Милосављевић, Небојша Вуковић. „Политички облици екстремизма“. *Војно дело*, рубрика: Безбедност, N° 4/2015. Министарство одбране Републике Србије. Београд, 2015, стр.121-129;
5. Зоран Милосављевић, Андријана Максимовић. „Sovereignty in Islam“ – A Reflection of Tradition and Contemporariness in Modern Political Systems. *Војно дело*, Vol. 70, N° 8/2018. International edition Република Србија Министарство Одбране, Медија центар „Одбрана“. Београд, 2018, стр. 38-46.
6. Зоран Милосављевић, Јован Крстић. „Theoretical Aspects Of the Security System Scaracity Research from the Symbolic Approaches“. *Војно дело*, рубрика: *Безбедност*. N° 6/2015. Министарство одбране Републике Србије. Београд, 2015, стр. 141-158.
7. Зоран Милосављевић. „Непримерено богаћење и корупција у Србији“. *Политичка ревија*. N° 4/2011. Институт за политичке студије. Београд, 2011, стр. 173-198;

8. Зоран Милосављевић, Јован Крстић. „Теоријски аспекти истраживања капацитета система безбедности – Никад више“, *Војно дело*, N° 1/2015. Министарство одбране Републике Србије. Београд, 2015, стр. 92-106;
9. Зоран Милосављевић, Јован Крстић. „Институционални механизми контроле финансирања политичких активности у партијском систему“, *Војно дело*, N° 3/2012. Министарство одбране Србије – Војно-издавачки завод. Београд, 2012, стр. 116-129.
10. Зоран Милосављевић. „Босна и Херцеговина и Црна Гора – (не)одрживе мултинационалне творевине“. *Српска политичка мисао*, N° 4/2012. Институт за политичке студије. Београд 2012, стр. 301-318;
11. Zoran Milosavljević. „Ecology Problems as an euphemism for security system reform problem’s“. *Environmental Protection of urban and suburban settlements*, N° 21, Ecological Movement of Novi Sad. Novi Sad, 2017, pp. 327 – 337.

1.3. Основни подаци о дисертацији

Докторска дисертација кандидата Зорана Милосављевића „Имиграционе политике у ЕУ – између либералног и рестриктивног концепта“ написана је у складу са техничким и стилским стандардима садржаним у упутству Универзитета у Београду о обликовању докторских радова од 2019. године. Обим дисертације је 205 страница, који чини текстуални део и богат списак библиографских јединица коришћених у истраживању. Дисертација, пре садржаја, има 1 страницу са подацима о Комисији и 2 странице резимеа на српском и енглеском језику. Садржи 11 мапа, 11 табела и 22 графикана.

Дисертација је и технички и садржински урађена према новом упутству Универзитета у Београду из 2019 године за израду докторских радова (формат А4 (210×297mm) са маргинама од 20mm, проредом 1 ред, двострано штампање. Фонт је *Times New Roman* 12. Све табеле и слике имају одговарајући наслов, нумерисане су а бројеви и наслови табела су изнад табела. Бројеви и наслови слика налазе се испод слика.)

Докторска дисертација представља заокружену логичку целину у научном, стручном и методолошком смислу и представља плод вишегодишњег истраживања.

Увидом у евиденцију Факултета политичких наука и Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић” утврђено је да до сада није брањена докторска дисертација под тим насловом.

Оригиналност текста дисертације анализирана је програмом Универзитетске библиотеке и успешно је прошла проверу о чему је Ментор, проф. др Снежана Ђорђевић, направила извештај и о томе обавестила како продекана III степена студија на ФПН тако и чланове комисије 31.01. 2020. године.

2. Предмет и циљ дисертације

Кандидат Зоран Милосављевић је за предмет своје докторске дисертације узео тему имиграционих политика земаља-чланица Европске уније (ЕУ). Предмет истраживања је фокусиран на друштвене параметре који утичу на имиграционе политике, односно како одређени друштвени фактори, у садејству са доносиоцима политичких одлука, учествују у креирању миграционог амбијента, односно у креирању имиграционих политика. Поред тога кандидат Милосављевић прати и „крвни политички процес“ Европске уније и однос администрације у Бриселу према имиграционим питањима и приказује подстицајне или дестимулативне мере које доносиоци политичких одлука на националном нивоу и органи локалне управе и самоуправе спроводе према имигрантима у свакој од земаља понаособ.

Предмет имиграционих политика су миграције као политички феномен. Под миграцијама се подразумева „кретање особе или групе особа из једне географске локације у другу, преко административне или политичке линије, са циљем привременог или трајног настањивања на простор које се разликује од места порекла.“ Миграције су, дакле, „онај начин просторне покретљивости са једне географске тачке у другу, који предпоставља трајну промену места становања.“

Иако су миграције физичка промена места боравка, оне су истовремено и правни, али и политички феномен, нарочито ако се ради о масовним облицима пресељења становништва. У том случају долази до институционализације и интернационализације миграција, па у коначном говоримо и о миграционим, и нарочито имиграционим политикама. Имиграционе политике представљају институционализоване форме осмишљених политика те су од великог и непроцењивог значаја за научне дисциплине из области политичких наука. Стога, кандидат за један од предмета истраживања узима и

анализу политичких одлука њених доносиоца у погледу креирања имиграционих амбијената држава-чланица, па и читавих имиграционих политика тих земаља.

Научни значај истраживања кандидат Зоран Милосављевић заснива на: анализи затеченог стања, процени опасности и ризика које масовне миграције носе са собом, истраживању узрочно-последичних веза различитих друштвених фактора имиграционе политике, закључивању на основу добијених података, давању процене ризика и предлога мера за решавања акутних проблема из домена миграција и имиграционих политика.

Друштвена оправданост теме огледа се у њеној: атрактивности, актуелности и степену друштвене опасности. Миграције представљају, пре свега, физички и географски феномен. Међутим, миграције, нарочито ако су оне масовне, испољеним стихијским карактером изазивају последице у друштвеним односима снажно делујући на друштвени систем. Стога су миграције одувек биле занимљива тема истраживачима из разних научни области: од статистике, преко демографије, економије, права, политичких наука и безбедносних студија. Сама чињеница да се ради о мултидисциплинарној појави, указује и на њену атрактивност и велики друштвени значај. Друга битна компонента указује на њену актуелност која нам се у медијима тренутно намеће. Тема миграција је посебно актуелна, с обзиром да живимо у време мигрантске кризе коју најугледнија светска истраживачка имена пореде са Великом сеобом народа након пада римског Домината. Друштвену оправданост посебно побуђује друштвена опасност овог феномена. Овде је реч о *друштвеној опасности* првога реда, која се може поистоветити само са природним катастрофама и отуда је разматрање једне овакве друштвене и политичке појаве било неопходно.

Посебан тежину истраживање има у међународним релацијама: најновија дешавања у вези рата у Ираку и Сирији, те „Арапско пролеће“ откривају прави смисао веза између мигрантске кризе и ратних сукоба са таласима избеглица. Мигранти из ратом захваћених и опустошених подручја прелили су се на суседне земље. Пошто је ситуација у Турској алармантна, а број избеглица прети да изазове хуманитарну катастрофу, Турска влада пушта читаве конвоје избеглица да се упуте даље: пут Европе, преко Медитерана ка Грчкој и даље преко Балкана и средње Европе у високо развијене земље Европске уније. Међутим, заједно са политичким избеглицама у земље ЕУ масовно улазе и тзв. економске

избеглице, лица која се селе у земље ЕУ превасходно из егзистенцијалних побуда и потреба.

Неконтролисани улазак имиграната са Блиског и Средњег истока на просторе Европе, и посебно ЕУ, могу имати несагледиве учинке по друштвена, економска, политичка и безбедносна питања земаља које постају објекат имиграционих третирања. Ризици од стихијског и непланског усељавања становништва могу разорити друштвене системе чланица Европске уније и тако довести у питање читав концепт слободе кретања у оквиру ЕУ. Из тог разлога се поставља питање контроле спољних граница ЕУ, али је и то питање додатно закомпликовано чињеницом да се на границама ЕУ најчешће налазе земље кандидати за улазак у ЕУ. Ова докторска дисертација посвећује пажњу управо анализи побројаних изазова и третира одговоре и предлоге мера за решавање основних питања из овог предметног сегмента.

У истраживању које је пред нама узете су у обзир искључиво земље у које се пристиже, улази, тзв. *долазне земље* (дестинаторне): оне у које се усељава како би се наставио живот. Отуда су нам од значаја имигранти (они који улазе у неку земљу или имигрирају), али и земље у које се имигрира. Земље „у које се имигрира“ су тзв. „пожељне дестинације“. У конкретном случају Просторно одређење појаве која је истраживана (а то су имиграције и имиграционе политике) усмерена је на државе-чланице Европске уније (ЕУ). Стога, просторно одређење обухвата: Европску унију *sui generis*, државе-чланице ЕУ и ниво локалних заједница (локалне самоуправе) као неодвојиви део држава-чланица ЕУ. Реч је о свим државама-чланицама ЕУ по основу одређених друштвених параметара (демографских, идентитетско-културалних, економских, социјално-политичких и сигурносно-институционалних). Свака од ових држава-чланица ЕУ води одређену имиграциону политику – политику према имигрантима – било да је координира са Европском унијом, било да самостално води политику по одређеним питањима. Кандидат је исказао намеру да са теоријског становишта размотри *какве политике воде државе-чланице ЕУ по питању миграната*. Са друге стране, са практично-оперативног и емпиријског становишта истражује *како поједини друштвени фактори (демографски, идентитетско-културални, економски, социјално-политички и сигурносно-институционални) креирају имиграционе политике земаља-чланица ЕУ*. Уз то кандидат Милосављевић анализира начелне ставове Европске уније о имиграционој

политици, које Европска комисија настоји да имплементира у земљама чланицама, подстичући заједничку политику ЕУ у имиграционим питањима. То су процеси на које утичу доносиоци политичких одлука, почев од бриселске администрације ЕУ, преко држава-чланица ЕУ, до нивоа локалних заједница. Примењивост одређених имиграционих решења и политика посебно је разматрана у Студији случаја на примеру две одабране државе-чланице ЕУ: СР Немачке и Републике Мађарске које су се испоставиле као носиоци: либералног и рестриктивног имиграционог концепта.

Теоријско разматрање миграцијског феномена у Европској унији смештен је у временски опсег: од пада „Гвоздене завесе“ и структурних промена које су у Европи уследиле након 1990. године па до данас, а нарочито од великог проширења у ЕУ 2004. године до сада (са теоријским освртом на период Првог мигрантског таласа у Западној Европу након 60-тих година прошлог века). У емпиријском делу истраживања кандидат се определио за мерне податке (квантификаторе) за последње забележене године. (Замисао кандидата је била да у емпиријском делу истраживања спроведе операционализацију истраживачког поступка свођења научно-теоријских поставки на мерни ниво од значаја за питање миграција и имиграционих политика, како би извршио додатну верификацију хипотетичког оквира. На основу добијених резултата спроведена је анализа узрочно-последичних веза постављеног проблема.)

Кандидат у дисертацији формулише три основна Научна циља. Први је *дескрипција*, односно: опис миграционих токова, затечено стање након имиграционог прилива и претпоставке последица које имиграциони талас изазива у новоприселим земаље-чланице ЕУ, те како доносиоци политичких одлука реагују у новонасталим ситуацијама редизајнирајући затечено стање (системом: изазов-реакција-акција). Други научни циљ је *објашњење*, тј. утврђивање узрочних механизма, између: 1) имиграције, 2) друштвених фактора на које имиграција утиче и 3) имиграционе политике као одговора на дестабилизацију система; 4) одговора друштвених елита политичке класе доносиоца политичких одлука о приливу миграната у имиграциона друштва. Трећи циљ је *предвиђање*, односно покушај да се антиципирају последице имиграционе навале у земаље-чланице ЕУ и њен утицај на имиграционе политике тих земаља (на идеалнотипски постављеној скали: рестриктивно-либерално), као и да се понуди теоријски модел који би омогућио практичне примене имиграционих политика. На овај начин би нова

имиграциона политика постала знатно ефикаснија од постојеће. Предвиђање укључује и *прогностику* будућег стања, што увећава значај истраживања. Тако се као циљ истраживања појављује и *предлог мера*: шта учинити на основу добијених резултата и објашњења, што заправо представља иновативни допринос овом поступку. Поред научних циљева дисертација има неспорно и велики *друштвени значај* који се огледа у потреби да се јавност упозна са овим политичким феноменом који је не само актуелан, него су његова решења и преко потребна. Криза Европске уније у доброј мери свој настанак дугује имиграционој кризи, која је ништа друго до неконтролисани прилив имиграната у земље Европске уније. Стога, циљ истраживања лежи и у скретању пажње на тему миграција, и свега онога шта се дешава са последњим великим миграционим таласом у Европу.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Основна хипотеза од које је кандидат пошао гласи: *Имиграционе политике држава чланица Европске уније међусобно се разликују, и протежу на скали од либералног до рестриктивног имиграционог концепта.*

Поред Основне хипотезе Општег хипотетичког оквира кандидат је поставио пет Посебних хипотеза:

Прва посебна хипотеза односи се на *демографске* показатеље. Она гласи: Што су негативнији демографски трендови то се јавно мњење и јавна политика опредељују ка либералном имиграционом концепту. Предпоставка је да мањак радноспособног становништва врши притисак на послодавце, доносиоце политичких одлука и јавно мњење. „Увозом радника“ решава се дефицит радне снаге и остварује нижа цена најмнина, одржава се обим производње (са тенденцијом раста) и осигурава политичка стабилност. И обрнуто, тамо где је демографска слика стабилна однос према имигрантима у јавном мњењу дотичне земље је негативан. Предпоставља се да пад становништва није толико драстичан да би могао да угрози постојећи обим материјалне производње, посебно када је производња на ниском нивоу, па се прилив имиграната неретко тумачи и као „отимање радних места“.

Друга посебна хипотеза односи се на *културално-идентитетске* показатеље. Она гласи: Етнички хетерогенија друштва исказују већу спремност ка либералном моделу имиграционих политика. Грађански концепт националног идентитета чини ове земље

склоније прихватању и интеграцији имиграната. Овде лакше долази до прихватања имигрантске популације, јер је окружење због мултиетничког и мултикултуралног састава отвореније, па је имигрантска политика либералнија. И обрнуто, што је једно друштво етнички и национално хомогеније, то је утицај јавног мњења на јавне политике према имигрантима рестриктивнији. У национално хомогеним срединама, предпоставка је, мигранти су „Другост“, „Различитост“ – „Непожељни странци“.

Трећа посебна хипотеза односи се на *економске* показатеље. Она гласи: Што су израженији економски показатељи материјалног богатства, то је однос јавног мњења и јавних политика спрам имиграната либералнији. Предпоставка је да ће снажније економике имати либералнији однос према имиграционим политикама из потребе да одрже обим националне производње и постојећи животни стандард становништва. И обрнуто, што је друштво економски сиромашније, и привредно неразвијеније, то се на имигранте из земаља ван ЕУ гледа као на фактор који би додатно умањио ионако скромно национално богатство. У ситуацији ограничених материјалних ресурса и неразвијеног тржишта радне снаге улазак миграната појачао би конкурентност на тржишту рада у овим земаљама и угрозио егзистенцију домаћег становништва.

Четврта посебна хипотеза односи се на показатеље *социјалне политике и социјалне заштите*. Она гласи: Што једна земља ЕУ издваја више средстава из буџета за социјалне издатке, то је „социјално пожељнија“ за мигранте, и отворенија ка либералним имиграционим политикама. За предпоставити је да већа буџетска издвајања за социјалне издатке једно друштво чини „имиграционо пожељнијим“ и изказује спремност ка отворенијим економско-социјалним односима, па је на тај начин склоније либералној имиграционој политици. И обрнуто, земље-чланице ЕУ које издвајају мање средстава из буџета за социјалну заштиту нису „имиграционо атрактивне“: њихове су економије затвореније, а имиграционе политике исказују тежњу ка рестриктивном моделу.

Пета посебна хипотеза односи се на безбедносне показатеље *сигурности институција*. Она гласи: Што су показатељи конкретних политичких институција афирмативнији и стабилност политичког система већа то је и јавно мњење према имигрантима повољније, а јавне политике и законски режим либералнији. Предпоставка је да стабилне институције лакше подстичу интеграцију грађана у друштво, па тиме и новоприселих миграната. И обрнуто: што су институције система крхкије, а политичка

ситуација нестабилнија, то је степен неповерења према имигрантима већи, па нема довољно воље ни капацитета да се мигранти укључе у друштво. За предположити је да ће у земљама са нестабилним политичким институцијама друштвено неповерење према мигрантима бити веће, а интеграциони капацитет слаб и неразвијен.

На основу Општег хипотетичког оквира извршена је Статистичка верификација хипотетичког оквира кроз емпиријско (социометријско) истраживање. Општа хипотеза остала је идентична: *Имиграционе политике држава чланица Европске уније међусобно се разликују, и протежу на скали од либералног до рестриктивног имиграционог концепта.*

Статистичка верификација подразумева одабир показатеља-квантификатора који се могу бројчано изразити, упоредити и систематизовати.

Емпиријско истраживање се ослонило на „Индекс политичке интеграције миграната“ (MIREX) у 28 држава-чланица Европске уније. Сprovedено је рангирање држава-чланица ЕУ према индексу MIREX-а са претпоставком да државе-чланице ЕУ које имају виши индекс MIREX-а имају већу снагу интеграције миграната у сопствена друштва.

Прва посебна хипотеза полази од претпоставке да су државе-чланице ЕУ у којима је запажен *демографски пад* склоније либералном имиграционом концепту. И обрнуто: тамо где нема демографског пада, или где он није статистички значајан, такве државе-чланице ЕУ нагињу ка рестриктивном имиграционом моделу.

Друга посебна хипотеза изказује претпоставку да су државе-чланице ЕУ које су *засновале свој идентитет на територијално-грађанском концепту нације* склоније либералном имиграционом моделу. И обрнуто: оне државе-чланице ЕУ које свој идентитет баштине на култури етничке већине нагињу ка рестриктивном имиграционом моделу.

Трећа посебна хипотеза изражава претпоставку да државе-чланице ЕУ *са већим друштвеним бруто производом (GDP)*, сама по себи, исказују склоност ка либералном имиграционом концепту. И обрнуто: државе-чланице ЕУ у којима је друштвени бруто производ нижи исказују тенденцију ка рестриктивним имиграционим политикама.

Четврта посебна хипотеза носи претпоставку да државе-чланице ЕУ које *захватају више средстава из буџета за социјалне издатке* исказују склоност ка либералном имиграционом моделу. И обрнуто, оне државе-чланице ЕУ које издвајају мање буџетских

средстава за социјалну заштиту и помоћ показују тенденцију ка рестриктивним имиграционим политикама.

Пета посебна хипотеза односи се на стабилност политичких институција. Она гласи: Што су *политичке институције стабилније*, то је модел имиграциони политика ближи либералном концепту, и обрнуто: што су политичке институције слабије и порозније то је склоност рестриктивном имиграционом моделу већа.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Кандидат је докторску дисертацију поделио у десет деоних целина (поглавља): Увод, Предмет истраживања, Извори предмета истраживања, Друштвени чиниоци имиграционих политика, Емпиријско истраживање, Имиграционе политике Европске уније, Студију случаја: СР Немачка и Мађарска, Либерални и рестриктивни идеалнотипски концепт имиграционих политика, Закључак и Библиографија.

Увод дисертације подељен је у седам одељака и први одељак је под насловом: „Тема дисертације“. У Теми дисертације су образложени основни термини и кључне речи од којих се у истраживању полази: миграција, имигрант, имиграциона политика, либералне и рестриктивне мере... Други одељак бави се мотивима истраживања узимајући у обзир актуелност, атрактивност, друштвену опасност и научни значај теме и предмета истраживања. У трећем одељку проблемска ситуација је смештена у одређени просторно-временски оквир. У четвртом одељку разматра се научни допринос и друштвени значај теме истраживања. Пето одељак наводи методе који ће у истраживању бити употребљени имајући у виду мултидисциплинаран приступ разматраној појави. Шести одељак поставља циљеве истраживања а седми се бави очекиваним резултатима.

Овако дефинисане Уводне поставке припремиле су простор за дефинисање конкретног *Предмета истраживања* у другом поглављу дисертације. Предмет истраживања усмерава се на имиграционе политике у Европској унији, посебно на имиграционе политике држава-чланица Уније. У првом одељку друге главе кандидат *проблематизује ситуацију* коју узима у разматрање: мигрантску кризу која траје од 2011. године до данас. Овај одељак има три подцелине. Први пододељак разматра феномен *миграција ка Европској унији*, као живу појаву, која се мења на свакодневном нивоу. У другом пододељку ове су појаве исказане на нивоу *Траса миграција*. Овде се већ хватају

законитости кретања маса: њихове путање и крајње дестинације. На основу овога кандидат у трећем одељку *Ситуационо проблематизује* предмет истраживања, и припрема терен за дефинисање Предмета истраживања. У другом одељку друге главе, која носи наслов, *Предмет истраживања*, кандидат поставља Проблемска питања, на која намерава да одговори у истраживању. Коначно, трећи одељак овог поглавља односи се на *Општи хипотетички оквир*. У њему кандидат поставља Општу хипотезу и пет Посебних хипотеза које ће разматрати у теоријском делу истраживачког захвата.

Да би се предмет теоријски размотрио кандидат се најпре определио да размотри *Изворе предмета истраживања* у трећем поглављу дисертације. Ово поглавље има следеће одељке. У *Претече студија о миграцијама* кандидат разматра прве научне студије и чланке о миграцијама из угла истраживача-пионира ове научне области (антрополога, етнолога, социолога, психолога...). Други одељак трећег поглавља бави се *Домаћим изворима истраживања*. Трећи одељак истражује *Савремене ауторе о миграцијама*. Коначно, у четвртном одељку кандидат истиче ауторе и научне радове и студије који су *Узори за истраживање*. Комисија истиче да је кандидат на интересантан начин и подробно приказао теме, најбитнија питања и закључке, обрадивши око 11 књига, 27 научних чланака, 8 студија, чиме се увиђа значај и еволуција ове истраживачке области.

Теоријски део истраживања размотрен је у *Друштвеним чиниоцима имиграционих политика*. Замисао кандидата је била да се пружи целовита, мултидисциплинарана слика стања различитих аспеката имиграционих политика земаља-чланица Европске уније. На овај начин би се, између осталог, потврдио и Општи хипотетички оквир истраживања. Четврто поглавље има пет одељака. Први одељак бави се *демографским* аспектима имиграционих политика. Овај одељак претреса утицај демографских чинилаца на имиграционе политике земаља-чланица ЕУ. Други одељак изучава *културно-идентитетски* факторе на имиграционе политике. Трећи одељак истражује како *економски* чиниоци утичу на имиграционе политике у земљама-чланицама ЕУ. Четврти одељак истражује елементе *социјалне политике и социјалне заштите* у земаљама чланицама ЕУ и њихов однос према имиграционим политикама. Коначно пети одељак четвртог поглавља истражује *безбедносне* утицаје (не)стабилних политичких институција према имиграционим политикама у Европској унији, и њеним државама-чланицама.

Након теоријског дефинисања предмета истраживања, као сложене мултидисциплинарне појаве, кандидат се определио да у петом поглављу наслова: *Емпиријско истраживање*, оствари другу верификацију хипотетичког оквира, узимајућу сада и квантификаторе или нумеричке показатеље, те је за ту потребу прибегао дефинисању Посебног хипотетичког оквира који се односи на *Статистичку верификацију полазних хипотеза*. Стога је кандидат најпре поставио Емпиријски хипотетички оквир. Потом је у другом одељку извршио *тестирање резултата*, укрштањем непроменљивог показатеља Индекса политичке интеграције миграната (MIREX) са читавом палетом мерљивих показатеља (квантификатора) из домена: демографије, идентитета и културе, економије, социјалне политике и социјалне заштите и стабилности политичких институција. Потом је кандидат, у трећем одељку петог поглавља, прибегао *закључцима* на основу добијених резултата и извођењу закључака средњег обима, од посебне важности за сумарно закључивање на самом крају дисертације.

У шестом поглављу назива *Имиграциона политика Европске уније*, кандидат је посебно анализирао: у првом одељку наслова *Политичко-правни акти Европске уније* прописе Европске уније по питању миграција, право на азил, имиграционе политике, а у другом одељку: *Активност званичника Европске уније*, и њихове односе на националним владама држава-чланица.

Седмо поглавље носи наслов: *Немачка и Мађарска – студија случаја*. У овом поглављу кандидат је настојао, да на основу већ верификованих полазних хипотеза, истражи праксу имиграционих политика две насумично одабране земље, за које се предпоставља да воде опозитне имиграционе политике: СР Немачка либералну, и Мађарска рестриктивну. Кандидат је најпре у првом одељку истражио *Немачку имиграциону политику из угла интеграције имиграната кроз локалну управу и самоуправу*, и то истражујући: политичко-правни, економско-социјални, културолошки, и безбедносни аспект. Други одељак седмог поглавља носи наслов: *Мађарска имиграциона политика – политика одвраћања*, и у том одељку су истраживане рестриктивне имиграционе политике у Мађарској из: политичко-правног, социјално-економског, културолошког и безбедносног угла.

На основу свих сакупљених чињеница и закључака у осмом поглављу кандидат је извршио класификацију у *Либерални и рестриктивни идеално-типски концепт*

имиграционих политика и приказао најновија актуелна имиграциона збивања са позиције либерално-рестриктивно. Комисија указује да је веома занимљив приказ улоге локалних власти (градова и региона) у процесима интеграција миграната, који често и поред суздржаног односа државе према мигрантима, може развити веома успешне (либералне) праксе интеграције миграната у локалне заједнице (посао, учење језика, укључивање у процесе одлучивања и успешне фактичке интеграције у ове заједнице).

Девето поглавље доноси сумарне *Закључке* по свим истраженим деловима истраживања. Коначно, последње, десето поглавље, доноси списак литературе и основне *библиографске* податке аутора.

5. Остварени резултати и научни допринос

Докторска дисертација наслова: *Имиграционе политике у Европској унији – између либералног и рестриктивног концепта* исказала је резултате на више истраживачких поља. Понајпре, истраживање је сложеном: физичком, демографском, идентитетско-културалном, друштвеном, политичком, економском, социјалном и безбедносном феномену миграција приступило из мултидисциплинарне перспективе и пружило је одговоре на многе недоумице и питања. Потом, докторска дисертација је успешно извршила троструку верификацију хипотетичког оквира: а) из теоријског угла социолошких и политиколошких разматрања; б) на основу емпиријских резултата статистичке верификације; в) и на основу налаза из Студије случаја. Коначно, на основу прикупљених података у дисертацији је спроведена класификација резултата, њихова систематизација и уопштавање, те су тако остварени предуслови за изношење коначних закључака о месту и улози имиграционих политика међу државама-чланица Европске уније и Европској унији као целини.

Стога би се научни допринос дисертације односио на: научно објашњење миграционих процеса у Европској унији (и посебно унутар држава-чланица и на нивоу локалних управа и самоуправе), на разјашњење имиграционих политика (на скали: либерално-рестриктивно), на процену стања и тенденције кретања имиграционих политика у зависности од интензитета и дужине миграцијске кризе. Посебан допринос дисертације огледа се у понуђеном Предлогу мера које је кандидат представио као

кохерентан низ поступака, радњи, предлога политика, и процеса. То су практична, често конкретизована, решења која би могла да стално претећу конфликтну ситуацију одклоне и да постојеће опасности неутралишу. Пунуђени резултати и изведени закључци имају посебну тежину ако имамо у виду да је Србија у најближем суседству са земаљама-чланицама Европске уније, кандидат је за улазак у Европску унију и главна транзитна држава на траси мигрантског пута ван Европске уније. Сасвим је извесно да би неке од ових предложених мера могле бити од користи и за надлежне институције у Републици Србији које се баве овом проблематиком.

6. Закључак

На основу критичког прегледа целокупног садржаја докторске дисертације, чланови Комисије једногласни су у оцени да је докторска дисертација кандидата Зорана Милосављевића: *Имиграционе политике у ЕУ – између либералног и рестриктивног концепта* у кључним елементима израђена према одобреној пријави, на коју је своју сагласност дало Наставно-научно веће Факултета политичких наука и потом Веће научних области правно-економских наука Универзитета у Београду.

Комисија сматра да докторска дисертација представља производ самосталног теоријског рада и спроведеног истраживања кандидата, те да су у њој систематизована постојећа научна сазнања о предмету истраживања и представљена нова сазнања до којих се дошло спроведеним истраживањем. Прегледана дисертација представља логичку и заокружену целину у чијој су изради поштовани сви стандарди писања научних радова.

Дисертација по свом садржају, коришћеној методологији и оствареним резултатима представља комплексну анализу важне политичке теме, а резултати дисертације се могу сматрати значајним научним доприносом.

На основу укупне анализе садржаја, чланови Комисије оцењују да докторска дисертација кандидата Зорана Милосављевића представља оригинално и вредно научно дело, настало самосталним истраживачким радом, и да као такво има довољну теоријску и практичну вредност да би могло бити јавно брањено.

Имајући у виду значај истраживања и проблематике, резултате истраживања и изведене закључке, Комисија позитивно оцењује докторску дисертацију: *Имиграционе политике у ЕУ – између либералног и рестриктивног концепта* кандидата Зорана

Милосављевића, и једногласно Наставно-научном већу Факултета политичких наука у Београду:

ПРЕДЛАЖЕ

- да Наставно-научно веће Факултета политичких наука Универзитета у Београду прихвати позитивну оцену докторске дисертације: *Имиграционе политике у ЕУ – између либералног и рестриктивног концепта* кандидата Зорана Милосављевића.

- да Наставно-научно веће Факултета политичких наука Универзитета у Београду стави на увид јавности оцењену докторску дисертацију и саму оцену дисертације у законски предвиђеном року, као и да одлуку о оцени дисертације за јавну одбрану упути Већу научних области правноекономских наука Универзитета у Београду, образује Комисију за одбрану и одобри јавну одбрану наведене докторске дисертације.

У Београду, 10. фебруара 2020. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Проф. др Милан Јовановић

Проф. др Драгана Митровић

др Владан Станковић, виши научни сарадник
